

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 116 1995

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark

Stockholm: Anders Cullhed, Ulf Boëthius, Ingemar Algulin

Umeå: Anders Pettersson

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av
Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* skall lämnas dels på diskett (företädesvis i ordbehandlingsprogrammen Word för Windows, Word för DOS eller Word Perfect), dels i form av utskrift på papper.

Bidrag insänds till: Svenska Litteratursällskapet, Litt.vet. inst., Slottet, ing. A0, 752 37 UPPSALA.

Bidrag lämnade senare än 30 juni 1996 kan ej publiceras i *Samlaren* 117 1996.

ISBN 91-87666-10-3

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Gotab, Stockholm 1996

»Den svenska språkdofen: marsviolerna» eller »Stenar i munnen, doft av fuktig honungsklöver». Förbindelser och broar upprättas otvunget mellan den klassiska diktens domäner och Ann Jäderlundska, fuktiga ångar. Särskilt vill jag lyfta fram den avslutande essän, »O verklighet – Väv kring ett motiv i Anna Rydsteds poesi», där det skrivna, som är partitur, realiserar i en läsak som liksom vibrerar av närvaro. Här bryts temat *det ouppnåeliga*, saknaden och förlusten, som de höviska poeterna odlat, mot »att vara Anna i världen».

Det är en fröjd att bli delaktig i denna gränsöverskridande, textuella och samtidigt *mänskliga* samtidighet. Här handlar det inte om den institutionaliserade litteraturvetenskapens specialisering och taktiska investeringar i gångna århundradens och epokers litteraturer (eftersom man, brukar det fortfarande hävdas, inte »kan» skriva om samtida) utan om en kvalitativt medveten litteratursyn som förmedlas i kraft av den *agilitet*, som en annan ur Lundaakademien, Hans Larsson, såg som utmärkande för intuitionens höga medvetandenivå.

Eva-Britta Ståhl

Horace Engdahl: *Beröringens ABC. En essä om rösten i litteraturen*. Bonniers. Sthlm 1994.

Som Horace Engdahl själv inledningsvis konstaterar är *Beröringens ABC* skriven på gehör. På gehör bör den nog också läsas och kommenteras; åtminstone torde det vara svårt – därtill poänglöst – att referera Engdahls bok på konventionellt sätt. Mer kongenialt vore att foga en kommentar till Horace Engdahls kommentarer till de verk och fenomen han dröjer vid.

Om man ändå tillåter sig att stanna på en mer prosaisk nivå kan man konstatera att boken, som undertiteln anger, på essäistiskt vis söker spåra ett för den sublima litteraturen särskiljande drag, vilket Engdahl – främst väl med stöd hos Maurice Blanchot – benämner »rösten». Men denna »röst» kan egentligen aldrig göras till föremål för analys, den tillhör det som går att föra in under Wittgensteins formel »Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen» – eller för att direkt citera Engdahls egen formulering: »Rösten är det som försvinner när texten utläggs.» (S. 147)

Genom umgänget med lödiga texter kan man ändå glimtvis ana vad som formar en röst; genom att låta sig beröras av rösten (som en tungspets i örats mussla) kan vi lära oss att avlyssna den – även om det, som sagt, torde vara ogörligt att, annat än fragmentariskt, *förmedla* upplevelsen och insikten: »Rösten i texten för mig över en tröskel. Jag kan egentligen aldrig förklara vad som händer i läsandets rum med hjälp av termer som förutsätter att texten är något slags föremål, underkastat mitt betraktande. Det är först i analysens och uttolkan-dets klarvakenhet som rösten och lyssnaren blir skilda världar. Då uppstår en rad metodologiska problem, som är fullkomligt främmande för läsandet.» (S. 210)

Rösten låter sig alltså inte beskrivas, inte fångas i enkla formuleringar, men man anar drag av dess karaktär i de sinsemellan olikartade texter där Rösten kan förnimmas: den blir »sann», som då Stendhal bestämmer sig för att skriva oberoende av publikens (tänkta) reak-

tioner, den väljer sig en adressat i en så avlägsen framtid att inga föreställningar om adressaten låter sig göra; den visar på subjektets kris (så hos Tieck och Poe / Lacan), eftersom Rösten omfattar mer än Jaget; den är något annat än de muntliga ljuden – även om »den framträder i dessa ljud» (s. 118); den är utpekande även i tigandet (som hos Björling), det ordlösa ordet talar om smärtan, om glömskan...

De författare som vi möter i Engdahls rum (Goethe, Stendhal, Tieck, Mallarmé, Marinetti, Björling, Joyce, Beckett och Ekelöf och med dem associerade namn) tillhör alla den stora traditionen. Inget ont i det, men det är frapperande att se hur Engdahl så att säga vårdar en Akademiernas kanon; värre är att texten ställvis hotar att glida isär och upplösas i ett antal eleganta förevisningar av highlights ur denna kanon. (Inte heller däri behöver ligga något odelat ont, särskilt partiet om Gunnar Björling kan mycket väl läsas fristående från övriga texter om röstens beröring såsom den ursprungliga varianten av detta textparti för övrigt framträdde, då det stod att läsa i *Björlingstudier* häromåret.) Det som ändå håller essäboken samman är den kärleksfulla besatthet av själva läsakten, som jag vill tillskriva Horace Engdahl, den ström av lust som vibrerar genom hans text. Den lust, som också är ett tvång, vilken ytterst såväl belönar som legitimerar all vår lärda möda.

Björn Sundberg

Heiner Schmidt: *Quellenlexikon zur deutschen Literaturgeschichte. Personal- und Einzelwerkbibliographien der internationalen Sekundärliteratur 1945–1990 zur deutschen Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart*. Band 1–3: A–Bro. Duisburg: Verlag für pädagogische Dokumentation, tredje omarbetade och utvidgade uppl. 1994/95.

När Heiner Schmidt 1984 gav ut den första upplagan av *Quellenlexikon der Interpretationen und Textanalysen*, som bibliografin då hette, kom honom många lovord och mycken uppmuntran till del. Den sparsamma kritiken gällde framförallt bibliografins bristande internationalisering och ensidiga koncentration på sekundärliteratur från det tyskspråkiga kulturområdet. Att Schmidt i den nya upplagan tagit denna kritik ad notam framgår med önskvärd tydlighet av de föreliggande tre första banden av lexikonet. Med hjälp av en stor stab internationella medarbetare tar *Quellenlexikon* nu nämligen upp icke-tyska textanalyser från 28 skilda språkområden, ett faktum som inte bara höjer verkets bibliografiska värde, utan förmodligen även väsentligt kommer att bidra till spridningen av det, när alla 24 banden föreligger 1997.

Quellenlexikon zur deutschen Literaturgeschichte är uppbyggt som en kombinerad person- och verkelaterad bibliografi och omfattar så gott som allt som är skrivet om den tyskspråkiga litteraturen under perioden 1945–90. Till grund för bibliografin ligger ett vitt litteraturbegrepp. Av det följer att Schmidt har bemödat sig om att förteckna även mindre betydande författare i den utsträckning det varit möjligt att vaska fram sekundärlitteratur om dem. Även anonyma verk ur exempelvis